

داریوش

شایگان

هانری کربن

آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی

ترجمه ناصر پورهام

سرشناسه	شایگان، داریوش، ۱۳۱۳-
عنوان و نام پدیدآور	داریوش شایگان هانری کرین: آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی / داریوش شایگان؛ ترجمه باقر پرهام
مشخصات نشر	تهران: نشر فرزانه روز، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۵۴۸ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۳۲۱-۴۲۳-۴
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Hanry Corbin. La topographie spirituelle de l'Islam Iranien.
یادداشت	چاپ قبلی: آگاه، ۱۳۷۱.
یادداشت	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	کورین، هانری، ۱۹۰۳-۱۹۷۸م.
موضوع	فلسفه - مطالعات بین فرهنگی
موضوع	اسلام - فلسفه [جنفی]
شناسه افزوده	پرهام، باقر، ۱۳۱۳-، مترجم
رده بندی کنگره	۱۳۷۳ ش ۲ ک ۹ / BP۵۷/۵
رده بندی دیویی	۲۹۷/۹۹۹۴
شماره کتابشناسی ملی	۱۰۰۳-۷۴

فرزان

داریوش شایگان

هانری کرین

آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی

ترجمه باقر پرهام

چاپ هفتم؛ ۱۳۹۴؛ تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه؛ قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

ناظر چاپ: مجتبی مقدم؛ طراح جلد: شرکت طراحی باتیس

لینوگرافی: ارغوان؛ چاپ و صحافی: تاجیک

حق چاپ و نشر محفوظ است.

میدان ونک، خیابان گاندی شمالی، پلاک ۹، واحد ۱۰

تلفکس: ۸۸۸۸۲۲۴۷ - ۸۸۸۷۲۴۹۹۹ - ۸۸۶۷۹۴۴۳

صندوق پستی: ۱۹۶۱۵/۵۷۶

E-mail: info@farzanpublishers.com

www.farzanpublishers.com

ISBN: 978-964-321-423-4

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۲۱-۴۲۳-۴

فهرست مطالب

کتاب اول: زائری از غرب

- ۱۷ فصل اول: سیر و سلوک معنوی کرین
۵۷ فصل دوم: تأویل
۵۷ ۱) کرین و پروتستانتیسم
۶۶ ۲) کرین و هایدگر
۷۷ فصل سوم: کرین و جهان تفکر ایرانی
۸۳ فصل چهارم: متافیزیک تخیل
۸۵ ۱) عالم برزخی صور مثالین
۸۷ ۲) عالم مثال و عالم مرایا
۸۸ ۳) مقلوب شدن زمان و مکان
۹۰ ۴) جهان صور مثالین پس از مرگ
۹۳ فصل پنجم: چهار مسیر کرین در عالم ایرانی - اسلامی

کتاب دوم: از دائره نبوت تا دائره ولایت

- ۱۰۳ فصل اول: مشکل کتاب مقدس

فصل اول

سیر و سلوک

معنوی کربن

غرض از نگارش کتاب حاضر نوشتن زندگینامه نیست. به توصیف کم و بیش دقیق آثار و نوشته‌های متفکری به نام کربن، یا حتی به بررسی انتقادی مثنی فلسفی وی نیز کاری نداریم. منظور ما، پیش از هر چیز، بیان کوششی شخصی است برای دنبال کردن مسیر تجربه‌ای استثنائی در سیر و سلوک کربن در طریق معنویت. پس راهی نداریم جز پیمودن فراز و نشیب‌های یک ماجرای روحی که خود چیزی جز طی طریق در طلب کعبه مقصود در قاره‌ای گمشده نیست. در این طی طریق خود مسافر را داریم، با عالمی که وی در پایان سفر بدان می‌رسد. و برای مسافری چون هانری کربن، با کوله‌بارهای متعدد، مشکل بتوان عنوان یا برجسیبی جامع و مانع یافت. او، بخاطر خصلت دقیق کارهای عالمانه‌اش، نخست دانشمندی زبان‌شناس است. چاپ انتقادی بسیاری از متون عربی و فارسی، و ترجمه‌های عالی و ماندگار بسیاری از آنها [به زبان فرانسه] را مدیون او هستیم. اما او، از نظر وسعت و عمق اندیشه‌اش، فیلسوف هم هست. کربن، در سیر و سلوک خویش در طلب آدمی در وادی جان^۱، دستاوردهای شخصی

1. Esprit

مهم هم دارد. آبشخور این دستاوردها در ژرفای اندیشه ایرانی - اسلامی نهفته است، اما وی با بهره‌گیری از این آبشخور به بازاندیشی آن می‌پردازد و در این بازاندیشی‌ها آنچنان و بحدی خوب با این اندیشه‌ها همذات می‌شود که گویی مشکل عمده عرفان ایرانی سرانجام به درد هجران وجودی هر بیگانه‌ای که در طلب فرشته خویش است تبدیل می‌گردد. کربن، اما، مستشرق هم هست، بمعنائی که سهروردی به این کلمه می‌دهد، یعنی «طالب و سالک شرق» و کسی که می‌خواهد از «غربت غربیه» خویش رها شود. باری، کربن همه اینهاست، و چیزی بیش از اینها، او زائر یا سالک است، خود او نیز بی‌محابا همین را می‌گوید: «پرورش من از آغاز پرورشی فلسفی بود. بهمین دلیل، من، نه بمعنای دقیق کلمه متخصص زبان و فرهنگ آلمانی‌ام و نه مستشرق، من فیلسوفی رهروم به هر دیاری که جان راهبرم شود. گرچه در این سیر و سلوک از فرایبورگ، تهران و اصفهان سر درآورده‌ام، اما این شهرها از نظر من مدینه‌هایی تمثیلی‌اند، منازلی نماندین از راه و سفری همیشگی و پایدار.» [۱]

پس سیر و سلوک کربن جنبه‌های گوناگون دارد که مجموعه آنها به راهی می‌انجامد که در یک سوی آن اتین ژیلسن^۲ و مطالعات وی در قرون وسطا قرار دارد، و در سوی دیگرش عرفان اشراقی سهروردی، ضمن آن که در مراحل راه به متفکران پروتستانی چون لوتر^۳ و هامان^۴ و به فیلسوفی چون هایدگر^۵ برمی‌خوریم. در طول این راه کربنی می‌یابیم که بگفته ر. شتوفر^۶ در عین حال «متکلمی پروتستان»، «اهل تأویلی» از مشرب هایدگر، مستشرقی آشنا به رموز عرفان و مورخی مذهبی است. هیچ یک از اینها جانشین دیگری نمی‌شود زیرا فعالیت‌های معنوی کربن بنحوی با یکدیگر همزمان بودند. کربن، همچنان که در گذشته

2. E. Gilson 3. Luther 4. J. Hamman 5. M. Heidegger

6. R. Stauffer

زبان‌های عربی و سانسکریت را باهم آموخته بود، مستشرقی بود در عین حال آشنا به تأویل فلسفی هایدگر. گذار از هایدگر به سهروردی، که آن همه کنجکاوای برانگیخت، معنایی ندارد مگر در صورت در نظر گرفتن گسستی معرفت‌شناختی که در آن «دازین» (Da-sein) هایدگری باری از حد خود درگذرد تا به ساحت اخروی وراء مرگ بودن برسد. این نکته‌ای است که ما دوباره به آن خواهیم پرداخت.

در مراحل این سفر، طول و عرض نوعی جغرافیای معنوی ترسیم می‌شود که در آن «مدینه‌های تمثیلی»، هر یک به شیوه خود، نمونه‌هایی از مدارج نوعی سیر عروجی اند (progressio harmonica): از پاریس تا فرایبورگ، از تهران تا اصفهان - شهر زردین - خط سیر کربن‌گویی از پله‌های نردبان وجود^۷ بالا می‌رود. ما هرگز نخواهیم دانست که آیا کربن عارف بوده است یا نه. آیا توانسته است با سروش فرشته وحی^۸ [یا عقل فعال]، که همواره بر نقش راهنما و آموزنده‌اش تاکید داشته، شخصاً آشنا شود یا نه. اما این را می‌دانیم که اگر به منحنی زندگی او نگاهی جامع بیفکنیم از تلاقی همزمان رویدادها در آن به شگفت خواهیم آمد. ضمن آن که احساس خواهیم کرد که کربن، با مرور دوباره آنها پیش از مرگ خویش، به این شهود می‌رسد که گویی دستی نامرئی، با طرح و نقشه‌ای پنهانی، در این میان در کار بوده است. چرا که تمامی مقاطع این سیر و سلوک چنان به هم پیوند می‌خورند که در واقع نمونه‌های گویای یک طریق استثنائی اند: ژیلسن و عالم قرون وسطا، برهیه^۹، فلوطین^{۱۰} و اوپانیشادها، ماسینیون^{۱۱} و کشف سهروردی، بروزی^{۱۲} و الاهیات پروتستان، کاسیرر^{۱۳} و اندیشه اساطیری، هایدگر و نمودشناسی^{۱۴}؛ و به‌مدد همه اینها به دو سرزمین برگزیده می‌رسیم: از یک سو به ایران با «آسمان لاجوردی» اش، زادبوم بی‌همتای عرفا و شعرا،

7. Etre

8. ange herméneute

9. E.Bréhier

10. Plotin

11. L.Massignon

12. J. Baruzi

13. E.Cassirer

14. phénoménologie

و ازسوی دیگر به آلمان کهنسال «میهن شاعران و فیلسوفان». برخورد دو قلمروی که یکی ذاتاً مکمل دیگری است، همچنان که درس‌های ژیلسن وی را به مطالعه زبان عربی و کشف ابن‌سینایی رهنمون گردید که وجودش بیانگر توافقی باطنی میان جهان‌شناسی^{۱۵} و فرشته‌شناسی^{۱۶} بود. امری که برای پژوهش‌های بعدی کربن اهمیتی اساسی داشت. ندای بروزی نیز برای کربن سرآغاز آشنایی با اهل معنا و عرفان پروتستان مذهب آلمان شد. ولی مشغله خاطر عمده کربن در هر دوی این مسیرها مشکل تأویل^{۱۷} یا همان چیزی بود که خود وی بعدها آن را «مشکل کتاب مقدس» نامید. کربن می‌گوید بهمین دلیل «ایران و آلمان طول و عرض جغرافیایی سیر و سلوکی معنوی هستند که عملاً در مناطقی از جهان جریان دارد که دیگر نشانی از آنها در نقشه‌های جغرافیایی ما نیست» [۲].

هامان به کربن آموخته بود که «سخن گفتن، ترجمه کردن است: از زبان فرشتگان به زبانی بشری» [۳]؛ هایدگر کلید تأویل را به وی داده بود؛ و سوئدنسورگ^{۱۸} «علم تطابقات»^{۱۹} را به وی آموخت، اما پناهگاه راستین را سهروردی در اختیار وی گذاشت. زیرا جهانی که سهروردی فراروی وی گشود همان سرزمین ایران بود که از نظر جغرافیایی در مرکز قرار دارد، «دنیایی میانه و میانجی»، همان پارس، یا ایران کهنسالی که بگفته کربن «فقط یک ملت، یا یک امپراتوری نیست، یک عالم معنوی است، کانونی است در تاریخ مذاهب» [۴]. ایران از لحاظ وجودشناختی^{۲۰} نیز عالمی میان دو جهان است، جهانی که در آن صورت خیال بعنوان واقعیت متافیزیکی از آنچنان ارزش معنوی خاصی برخوردار است که تا سرحد ناکجاآباد، قلمرو بی‌همتای رویدادهای روح و واقعات بینشی، بالا می‌رود. سرزمین ایران از دید اخروی نیز

15. cosmologie 16. angélogologie 17. Herméneutique

18. E.Swedenborg 19. science des correspondances 20. ontologique

«مردی که چراغ جادو دارد» لقبی است که داریوش شایگان به هانزی کرین داده است. او که عمیقاً با شخصیت و آثار کرین آشنایی دارد، اثری نومایه به رشته نگارش آورده است. این کتاب، هم برای آنانی که در طلب آشنایی با آثار کرین هستند و هم برای آنانی که با آثار وی مأنوسند سودمند است. (لوموند، ۲۴ مه ۱۹۹۱)

کتاب اخیر شایگان بازنمودی شایان توجه از سیر و سلوک هانزی کرین است. در مسیر این سیر و سلوک روشنگرانه و فلسفی و معنوی، وی به تجزیه و تحلیل «آفاق تفکر معنوی در اسلام ایرانی» می‌پردازد، نکات مهم آن را با برجستگی تمام باز می‌نماید، و مکان‌های اصلی و ارتباط آنها را با هم نشان می‌دهد. ارزش این اثر در دقت و ظرافت طرح، تنظیم و حسن انتخاب متون و منابع، و همچنین بیان چهار حوزه‌ای است که در یک نقطه به هم می‌پیوندند. (اسپری، مارس ۱۹۹۱)

رهیافتی جامع به اسلام شیعی بی مراجعه به آثار ارزنده هانزی کرین امکان‌پذیر نیست. کتاب گران‌قدر داریوش شایگان بی تردید بهترین مقدمه‌ای است که می‌توان بر این آثار نوشت. (کنه سانس در لیژون، مارس ۱۹۹۱)

هانزی کرین یکی از برجسته‌ترین متفکران معاصر فرانسه و بی‌شک از اصیل‌ترین و البته از ناشناخته‌ترین آن‌هاست پژوهش هوشمندانه شایگان گفتگویی است میان شرق و غرب، گفتگویی که کرین آغازگر آن بوده است.

(فیگارو، ۲۶ نوامبر ۱۹۹۰)

ISBN 964-321-250-5

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان